

**Journal of National Studies on
Librarianship and Information
Organization
(NASTINFO)**

Research Article

New Technologies and Foresight of Book Publication Cycle in Iran

H. Bashiri¹

M. Hoseini Moghadam²

S. Goudarzi³

H. Zeiaeeeparvar⁴

1. Assistant Professor, Department of Computer Engineering and Information Technology, Hamedan University of Technology, Hamedan, IRAN, bashiri@hut.ac.ir
2. Assistant Professor, Foresight Department, Institute of Social and Cultural Studies, Tehran, IRAN, (corresponding author), moghadam@iscs.ac.ir
3. Chief of Intangible Cultural Heritage Section, at the Tehran ICH Centre, Tehran, IRAN, shmgoudarzi@me.com
4. PhD in Communications, Science and Research Branch, The Islamic Azad University, Tehran, IRAN, hziaee@gmail.com

Abstract

Purpose: The purpose of this paper is to answer “Which scenarios and alternative futures can be assumed when new technologies would be employed in the book publication cycle in Iran?” This investigation focuses on the stakeholders’ readiness to face changes emerging from new technologies.

Method: The paper benefits from a mix of methods such as reviewing and analysing global trends of new technologies through documentary research, environmental scanning, organising expert panels and brainstorming to determine uncertainty through participatory action learning. Also, it examines the extent of impressiveness and susceptibility of the parameters involving in book publication cycle in Iran through cross impact analysis and producing alternative futures through scenario planning.

Findings: Five scenarios were generated. The scenarios were created based on the two major concurrent parameters which the experts mentioned as the most effective and susceptible ones. The first parameter “concept of technology” is a binary thought of technophobia and technophilia in which a group finds technology an instrument for development and a better situation, while the other sees it as a hindering obstacle. The second parameter “government’s intervention” also another binary situation. in which the government can play a minimal and maximal intervention in the cycle. Based on these binaries, the scenarios were panned .

Conclusion: Based on an analysis of the scenarios and the role of key parameters using foresight logica number of recommendations are made aiming to achieve a preferable situation for the book publication cycle. In addition, ithe paper tried to determine the role of major stakeholders in each of the book publication cycles and their cross impacts to create a preferable future. The experts emphasized that, historically and sociologically speaking, no one can put an end to the role of the state in formation of nation, but its role as governance and administration can be leadership and facilitation.

Keywords: Book Publication Cycle, Emerging Technologies, Blockchain, Crowdsourcing, Foresight, Scenario Method.

Follow this and additional works at: <http://nastinfo.nlai.ir/>

This work is licensed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Recommended Citation

Bashiri, H., Hoseini Moghadam, M., Moazami Goudarzi, S., Ziaeparvar, H. (2021). New Technologies and Foresight of Book Publication Cycle in Iran. *Journal of National Studies on Librarianship and Information Organization (NASTINFO)*, 32 (3): 125-141

[10.30484/NASTINFO.2021.2909.2056](https://doi.org/10.30484/NASTINFO.2021.2909.2056)

This Review Article is brought to you for free and open access by Journal of National Studies on Librarianship and Information Organization (NASTINFO).

Received:01, July. 2021; accepted:22, Aug. 2021

فناوری‌های نوین و آینده‌نگری چرخه نشر کتاب در ایران

حسن بشیری^۱

محمد حسینی مقدم^۲

شروین گودرزی^۳

حمید ضیائی‌پرور^۴

- ^۱ استادیار گروه مهندسی کامپیوتر و فناوری اطلاعات، دانشگاه صنعتی همدان، همدان، ایران bashiri@hut.ac.ir
- ^۲ استادیار گروه مطالعات آینده‌نگری موسسه مطالعات فرهنگی و اجتماعی، تهران، ایران (نویسنده مسئول) moghadam@iscs.ac.ir
- ^۳ مدیر بخش میراث فرهنگی ناملموس، مرکز میراث ناملموس تهران، ایران shmgoudarzi@me.com
- ^۴ دانش‌آموخته دکترای ارتباطات دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، ایران hziaee@gmail.com

چکیده

هدف: آینده‌اندیشی تأثیر نفوذ و گسترش فناوری‌های نوین در چرخه نشر کتاب در جامعه ایران هدف این پژوهش است. در این بررسی چگونگی آمادگی ذی‌نفعان نشر برای رویارویی با تحولات حاصل از این فناوری‌ها توجه شده است.

روش: از روش‌های آمیخته و ترکیبی استفاده شد. نخست روندهای جهانی فناوری‌های نوین با تکیه بر روش تحلیل اسنادی و پوشش محیطی بررسی و تحلیل شد، در مرحله دوم با استفاده از روش پنل خبرگان و روش ذهن‌انگیزی با مشارکت ۲۰ نفر از افراد ذی‌نفع در چرخه نشر کتاب عوامل تأثیرگذار بر آینده چرخه نشر کتاب مشخص و اولویت‌گذاری شد، سپس روش تحلیل تأثیر متقابل عوامل برای بررسی هم‌زمان میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری عوامل شکل‌دهنده به آینده چرخه نشر کتاب در ایران مطابق نظر ذی‌نفعان و صاحب‌نظران به‌کار گرفته شد و در گام آخر از روش سناریوپردازی برای تدوین آینده‌های بدیل پیش روی چرخه نشر کتاب استفاده شد. رویکرد اصلی اعتباربخشی و راستی‌آزمایی نتایج حاصل از این مطالعه آینده‌پژوهی مبتنی بر مشارکت‌پذیری حین عمل ذی‌نفعان بود؛ بدین ترتیب که از افراد ذی‌نفع درخواست شد تا بر پایه دانش و تجارب زیسته خود وضعیت‌های محتمل آینده را صورت‌بندی کنند.

پیش‌فرض پژوهش آن بود که از حیث تاریخی میان روند توسعه فناوری و چرخه نشر کتاب در ایران همبستگی مثبت شکل گرفته است و به میزان پیشرفت در فناوری شاهد پیشرفت در چرخه نشر و کتاب‌خوانی در کشور بوده‌ایم.

یافته‌ها: پس از احصای نقش عوامل شکل‌دهنده به آینده چرخه نشر کتاب در ایران در سایه گسترش فناوری‌های نوین با تکیه بر کاربست روش‌های گفته‌شده پنج سناریو پیش روی چرخه نشر کتاب عرضه شد و سپس این سناریوها بر پایه دو عاملی که به زعم خبرگان و ذی‌نفعان شرکت‌کننده در این پژوهش هم‌زمان بیشترین تأثیرگذاری و تأثیرپذیری را داشتند صورت‌بندی شدند. عامل نخست «انگاره فناوری» در دوگانه‌ای از فن‌هراسی و فن‌دوستی است به شکلی که عده‌ای فناوری را عامل گشایش و دستیابی به موقعیت بهتر و عده‌ای فناوری را عامل انسداد و تحمیل موقعیت‌های نامطلوب می‌دانند و عامل دوم «مداخله دولت» در دوگانه‌ای از نقش حداقلی دولت و نقش حداکثری دولت در چرخه نشر کتاب است.

نتیجه‌گیری: در این مقاله از منظر آینده‌پژوهی و با تکیه بر مشارکت ذی‌نفعان چرخه نشر کتاب شامل: تولیدکنندگان، عرضه‌کنندگان و مصرف‌کنندگان کتاب و همچنین با توجه به نقش نهادهای سیاستگذار و بالادستی وضعیت‌های محتمل تصویرپردازی شد. با توجه به تحلیل سناریوهای پنج‌گانه و نقش عوامل کلیدی ذکرشده براساس منطق آینده‌پژوهی برای برون‌رفت از وضعیت کنونی چرخه نشر کتاب به سوی وضعیت مطلوب توصیه‌های مرتبط با عناصر کلیدی چرخه نشر کتاب ارائه شده است تا ضمن مشخص کردن نقش ذی‌نفعان کلیدی در هر یک از حلقه‌های چرخه نشر کتاب چگونگی برهم‌کنش و تأثیرگذاری اثربخش آنها برای خلق آینده مطلوب نیز مشخص شود.

کلیدواژه‌ها: چرخه نشر کتاب، فناوری‌های نوین، آینده‌پژوهی، بلاک‌چین، جمع‌سپاری، روش سناریوپردازی

استناد به این مقاله:

بشیری، حسن؛ حسینی مقدم، محمد؛ معظمی گودرزی، شروین؛ ضیائی‌پرور، حمید (۱۴۰۰). فناوری‌های نوین و آینده‌نگری چرخه نشر کتاب در ایران. فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۳۲ (۳): ۱۴۱-۱۲۵

[10.30484/NASTINFO.2021.2909.2056](https://doi.org/10.30484/NASTINFO.2021.2909.2056)

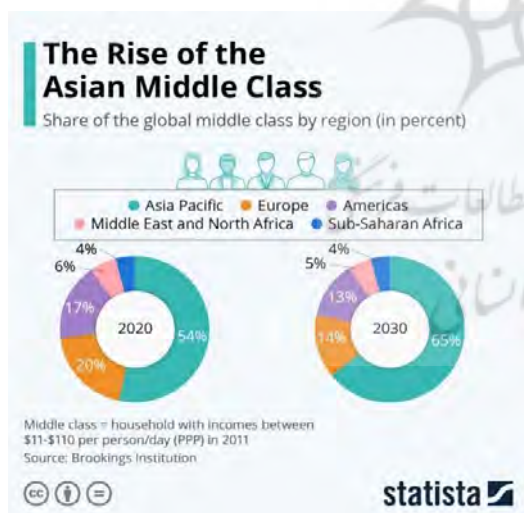
دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۱۰؛ پذیرش: ۱/۰۵/۳۱

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

آمار اعلام شده بالاترین سرانه مطالعه را دارد و به طور متوسط، مردم این کشور ۱۰ ساعت ۴۲ دقیقه در هفته به مطالعه می‌پردازند که این زمان تنها محدود به خواندن کتاب‌های چاپی نمی‌شود بلکه شامل کتاب‌های الکترونیکی نیز می‌شود (Pariona, 2021).

با توجه به تجربه جهانی یادشده از منظر مقایسه‌ای دیده می‌شود که جامعه ایران به‌رغم سابقه تاریخی و تمدنی در قلمرو کتاب و نشر در مقایسه با سایر کشورهای جهان جایگاه نامطلوبی از حیث سرانه مصرف و کتاب‌خوانی پیدا کرده است. جایگاه و موقعیت ایران در مقایسه با سایر کشورهای اسلامی با مشابهت‌های فرهنگی همچون جامعه ایران نامطلوب‌تر است. مانند مصر، عربستان سعودی و ترکیه که در خصوص سرانه مطالعه، در تراز کشورهای برتر جهان قرار دارند. چنین وضعیتی دولت‌مردان ایرانی را بر آن داشته است تا با تدبیر برخی سیاست‌ها بتوانند تغییراتی در روند ذکر شده ایجاد کنند. تفکر درباره چگونگی بهره‌مندی از فناوری‌های نوین برای غلبه بر شکاف میان ایران و سایر کشورها در چرخه نشر کتاب از جمله تدابیر به‌کار گرفته شده است (Pariona, 2021).

شکل ۱- رشد طبقه متوسط در جهان (منبع: Buchholz, 2020)

با توجه به مقدمه گفته شده وضعیت نشر کتاب در ایران تابع عوامل مختلف اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و فناورانه است. در این مقاله تلاش شده است از میان عوامل ذکر شده به این پرسش پاسخ داده شود که «نقش

توانمندی بشر در نوشتن احوال و عواطف و انتشار آنها باعث پیشرفت دانش، فناوری و مهارت‌ها در جوامع انسانی شده است. عوامل بسیاری بر توان نشر افکار و اندیشه‌های انسانی تأثیرگذارند. تحول در فناوری‌های نشر، همواره زمینه‌ساز تحول در چگونگی انتشار آثار و دسترسی به آنها و در نتیجه تأثیرگذاری آنها در جوامع شده است. از این رو، صنعت نشر و فناوری‌های همراه آن دو موضوع درهم‌تنیده است؛ به شکلی که تصمیم‌گیری، تدبیر و آینده‌نگری در خصوص چرخه نشر کتاب نیازمند توجه به نقش، تأثیرگذاری، نوآوری و پیشرفت‌های فناورانه است. توجه به نقش تحولات فناوری در شکل‌دهی آینده چرخه نشر کتاب موضوع اصلی این مقاله است. در این میان نقش عوامل فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی نیز مطرح است. برای مثال نقش عوامل سیاسی از قبیل تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران و به تبع آن افزایش قیمت نهاده‌های صنعت نشر از قبیل قیمت کاغذ، جوهر، دستگاه‌های چاپ و سایر ملزومات صنعت ذکر شده باعث افزایش قیمت نهایی کتاب و در نتیجه کاهش قدرت خرید افراد جامعه در خرید کتاب شده است. از طرف دیگر، مداخله دولت در این فرایند و تخصیص یارانه به صنعت نشر و در اختیار قرار دادن کاغذ دولتی، تخفیف‌های فصلی و سایر سیاست‌های حمایتی تا اندازه‌ای به نقش‌آفرینان این صنعت و نیز مصرف‌کنندگان نهایی کتاب کمک می‌کند تا بتوانند در برابر تغییرات گفته شده تاب‌آوری و قدرت خرید و فروش خود را حفظ کنند. علاوه بر حمایت‌های دولت، نقش زیرساخت‌ها و بنیان‌های اقتصادی نیز بسیار مهم و تعیین‌کننده است. مطابق شکل ۱ افزایش جمعیت طبقه متوسط در کشورهای شرق آسیا تحول مهمی در سراسر جهان است و این موضوع باعث شده است که شاهد افزایش چشمگیر رونق صنعت نشر و کتاب‌خوانی در این کشورها باشیم و این افزایش همچنان ادامه دارد. کشورهای شرق آسیا از قبیل هند، تایلند، چین و فیلیپین به ترتیب رتبه‌های اول تا چهارم جهان را به خود اختصاص داده‌اند. کشور «هندوستان» در

محدودیتی بیان کنند (Esmaelian et al, 2017). از حیث نظری، فرض این روش آن است که در چنین گفتگوهایی بارش افکار صورت می‌گیرد و نوآوری و ابتکار عمل‌های مناسبی برای شناخت دقیق‌تر آینده و مطرح‌شده توسط خبرگان حاضر در نشست اعتباربخشی و راستی‌آزمایی می‌شوند. بر این اساس، پس از احصای عوامل تأثیرگذار با استفاده از روش «تحلیل تأثیر متقابل عوامل»^۹ (Karhapää, 2019) به صورت هم‌زمان میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری عوامل شکل‌دهنده به آینده چرخه نشر کتاب در ایران مشخص شده است. سرانجام با استفاده از روش «سناریوپردازی» آینده‌های بدیل چرخه نشر کتاب در ایران بازنمایی و عرضه شده است.

جامعه آماری منتخب در این مطالعه شامل ۲۰ نفر از خبرگان چرخه نشر است: ۵ نفر از سیاستگذاران عرصه کتاب از مجموعه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۰ نفر از ناشران منتخب کتاب در ایران از بخش‌های دولتی و غیردولتی و ۵ نفر عضو هیئت‌علمی در موضوع‌های مرتبط با جامعه‌شناسی فرهنگ و مطالعات فرهنگی.

پس از بررسی و توصیف روندهای جهانی صنعت نشر در قلمرو بلاک‌چین، جمع‌سپاری و نقش و تأثیر فناوری‌های منتخب در چرخه نشر کتاب در ایران در ادامه با همکاری معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در پنل خبرگانی که با حضور متخصصان و نقش‌آفرینان چرخه نشر کتاب در ایران برگزار شد عوامل اثرگذار بر قلمرو نشر از منظر این افراد احصا و اولویت‌گذاری شد. در این پنل نمایندگان ذی‌نفعان صنعت نشر ایران شامل سیاست‌گذاران ناشران دولتی و غیردولتی، فروشندگان و مصرف‌کنندگان کتاب حضور داشتند. این پنل در تاریخ ۱۰ دی‌ماه ۱۳۹۹ به صورت مجازی با حضور ۲۰ نفر از فعالان این عرصه برگزار شد.

افزون بر عوامل فناوری مورد نظر، شش عامل دیگر نیز مدنظر خبرگان بود که در جلسه مطرح، بحث و بررسی شد. سپس برای تحلیل ساختاری رابطه بین آن عوامل

فناوری‌های نوین در شکل‌دهی به چرخه نشر کتاب در ایران چیست؟». به این منظور با فرض پیشرفت فناوری‌های نوین مشتمل بر: بلاک‌چین^۱، جمع‌سپاری^۲، هوش مصنوعی^۳، واقعیت افزوده^۴ و واقعیت مجازی^۵ به‌عنوان بخشی از روندهای شکل‌دهنده به چرخه نشر کتاب در جهان و ایران سناریوهای پیش روی چرخه نشر کتاب ارائه شده است.

روش پژوهش

برای پاسخ به پرسش پژوهش از روش‌های «تحلیل اسنادی» و «پویا محیطی»^۶ برای شناسایی تغییرات صنعت نشر در جهان و ایران استفاده شد (Urbano, 2020) تا مشخص کند روندها و رویدادهای اصلی شکل‌دهنده به آینده چرخه نشر در ایران کدامند؟ برونداد حاصل از این گام به‌عنوان درونداد اصلی در گام دوم یعنی احصای نظر خبرگان و ذی‌نفعان به‌کار گرفته شده است؛ به‌عبارت روشن‌تر، در نشست خبرگانی نتایج حاصل از بررسی تحولات جهانی و ملی چرخه نشر کتاب مطرح شد (Kopyto et al., 2020) تا امکان مناسبی برای هم‌اندیشی و گفتگوی شرکت‌کنندگان در پنل خبرگان صورت گیرد. سپس با استفاده از روش «پنل خبرگان»^۷ و با تکیه بر حضور ذی‌نفعان و خبرگان چرخه نشر کتاب در ایران مشتمل بر سیاستگذاران، نویسندگان، دانشگاهیان، تولیدکنندگان، فروشندگان و مصرف‌کنندگان کتاب در خصوص چگونگی بهره‌مندی از فرصت‌های پیش رو برای ارتقا و اعتلای چرخه نشر کتاب در ایران در سایه پیشرفت فناوری‌های نوین هم‌اندیشی شد. روش ذهن‌انگیزی^۸ در کنار روش پنل خبرگان این فرصت را ایجاد کرد تا افراد شرکت‌کننده در پنل و نشست خبرگانی بتوانند دیدگاه‌های خود را درباره وضعیت‌های شکل‌دهنده به آینده بدون در نظر گرفتن هر گونه سوگیری یا

¹ blockchain

² Crowdsourcing

³ Artificial intelligence

⁴ Augmented reality

⁵ Virtual reality

⁶ Environmenta Scanning

⁷ Expert panel

⁸ Brainstorming

⁹ Cross impact analysis

ده‌گانه و تأثیر متقابل آنها بر یکدیگر از ماتریس تأثیر متقابل استفاده شد. برای انجام این مرحله از نرم‌افزار میک‌مک نسخه ۱۶.۱.۲ استفاده شد (La prospective, 2021). خروجی نرم‌افزار در زمینه مجموع نظرات خبرگان در خصوص اثر عوامل بر یکدیگر در جدول ۱ نمایش داده شده است. از آنجا که ده عامل در پنل خبرگان مطرح شد، ماتریس تنظیم‌شده در میک‌مک یک ماتریس دو بعدی 10×10 است تا تأثیر این عوامل بر یکدیگر یکی‌یکی بررسی و نشان داده شود. در جدول ۱ امتیازهای ۰، ۱، ۲ و ۳ به ترتیب نشان‌دهنده میزان تأثیر عاملی بر عامل دیگر است: ۰ = بی‌تأثیر، ۱ = تأثیر کم، ۲ = تأثیر متوسط و ۳ = تأثیر زیاد. مقدار P نیز بیانگر اثر بالقوه بر عامل است. در جدول ۴ اطلاعات ماتریس، میزان پرشدگی (چگالی ماتریس) و تعداد امتیازهای ۰، ۱، ۲ و ۳ آمده است. یادآور می‌شود منظور از اعداد گفته شده ذیل عوامل در جدول ۲ مشخص شده است.

جدول ۱- ماتریس اثرات متقابل عوامل بر اساس نظر خبرگان

عوامل	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱	۰	۱	۰	P	۲	۱	۰	۰	۰	۱
۲	۳	۰	۰	۲	۱	۱	P	۲	۰	P
۳	۰	۲	۰	۲	۲	۲	۰	۰	۰	P
۴	۳	۲	۰	۰	۱	۳	۱	۰	۱	۱
۵	P	۲	۲	۱	۰	۲	۲	۲	۲	۱
۶	۳	۲	۰	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۳
۷	۱	P	P	۲	۱	۲	۰	۰	۰	۰
۸	۳	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲
۹	۱	۱	P	۱	۳	۳	۲	۰	۰	۱
۱۰	۳	۲	۰	۲	۳	۳	۳	۰	۰	۰

¹ Micmac 6.1.2

یافته‌ها

تحلیل اولیه داده‌های ماتریس اثرات متقابل نشان داد که ماتریس با دو بار تکرار^۱ از مطلوبیت و بهینه‌شدگی ۱۰۰ درصد برخوردار است. درجه پرشدگی^۲ ماتریس نیز ۶۲٪ است که این میزان نشان می‌دهد عوامل کلیدی ما تأثیر قابل توجهی بر هم داشته‌اند و دارند. این درجه از پرشدگی، شدت تأثیر متقابل را نشان می‌دهد که نتیجه آن وجود یک سیستم ناپایدار در وضعیت کنونی است. یعنی در اثر تغییر عوامل کلیدی می‌توان وضعیت سیستم را تغییر داد. مزیت بالقوه این سیستم در آن است که می‌توان آن را به سمت یک سیستم پایدار و باثبات در آینده رساند. عوامل انتخاب‌شده کنش و واکنش زیاد و البته، در مواردی، اثر پراکنده‌ای در مقایسه با هم دارند. جدول ۲ مجموع امتیازات در ردیف‌ها و ستون‌های ماتریس را نمایش می‌دهد.

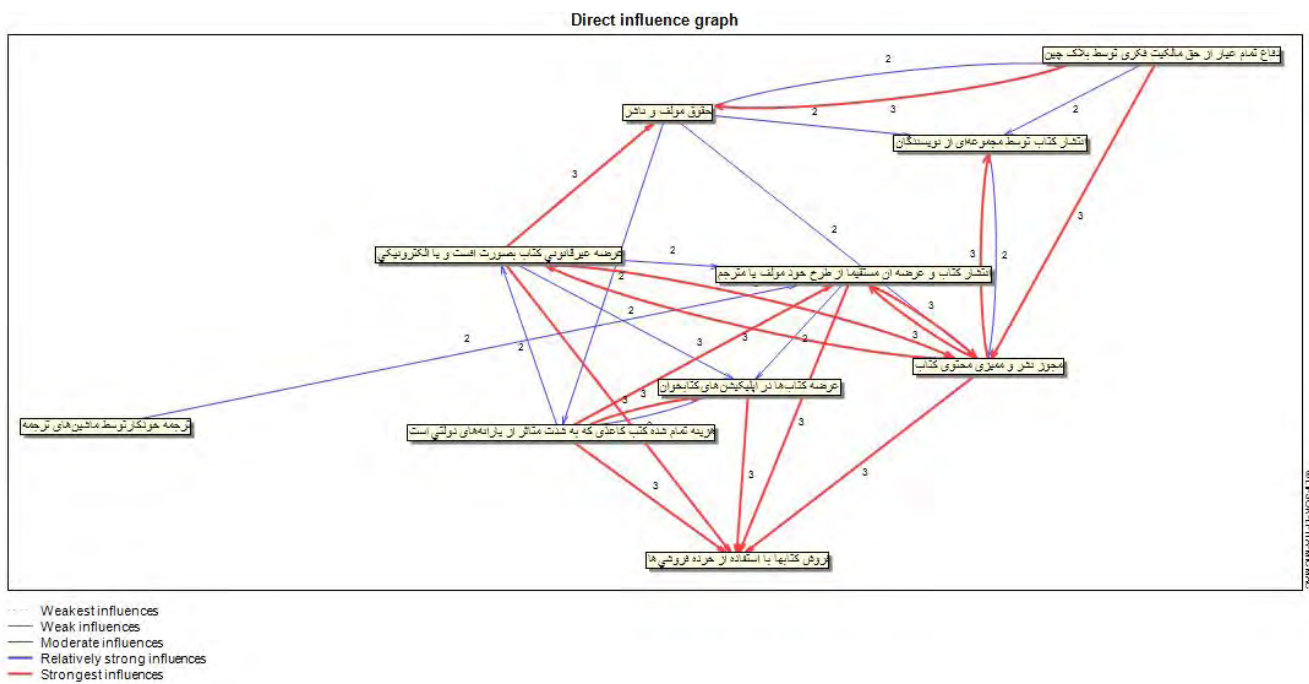
بر اساس همین اطلاعات، عامل حقوق مؤلف و ناشر و نیز عامل مجوز نشر و ممیزی کتاب بیشترین اثرگذاری و عامل‌های خرده‌فروشی‌ها و مجوز نشر و ممیزی کتاب بیشترین تأثیرپذیری را دارند. به موجب این تحلیل، تحولات جهانی علم و فناوری بیشترین تأثیر را بر خرده‌فروشی‌ها خواهند گذاشت و نقش مجوز و ممیزی را کاهش خواهند داد. ساختار روابط موجود بین عوامل شناسایی شده در دو سطح تأثیرگذاری و وابستگی به دو شکل مستقیم و غیر مستقیم در شکل ۲ و شکل ۳ نمایش داده شده است. بر طبق اطلاعات این شکل روابط قرمز رنگ از نوع تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم قوی هستند.

جدول ۲- مجموع امتیازات برای میزان اثرگذاری و اثرپذیری

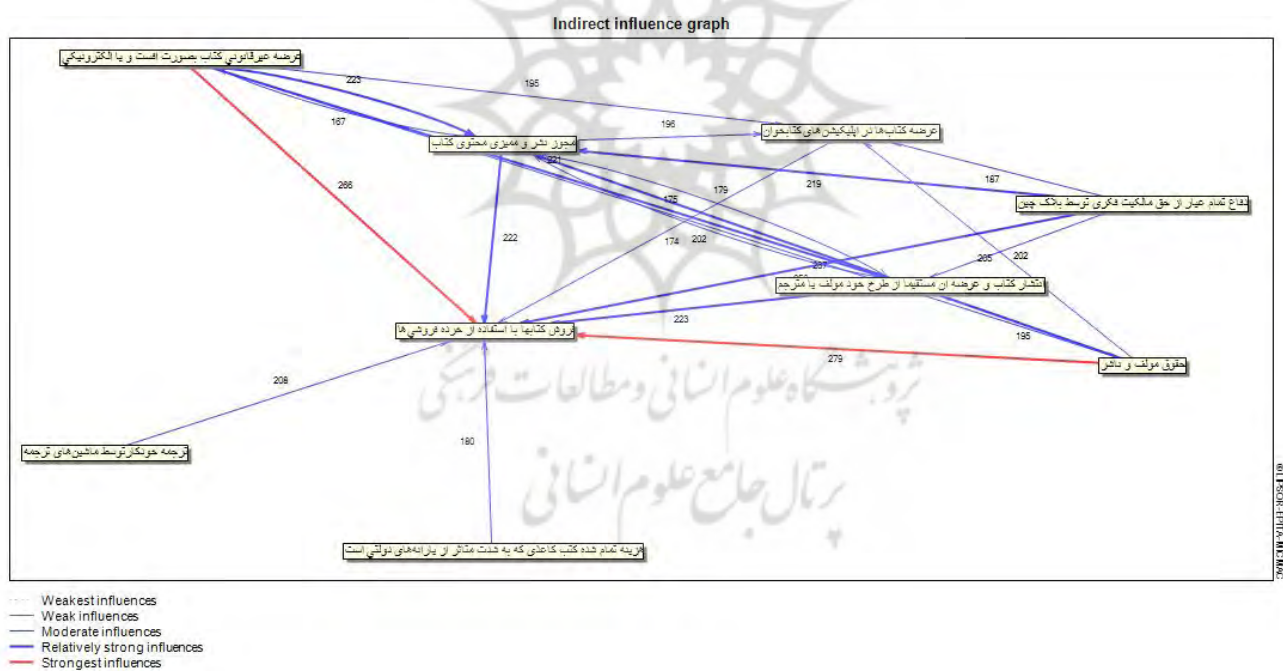
ردیف	عامل	مجموع ردیف‌ها	مجموع ستون‌ها
۱	فروش کتاب‌ها با استفاده از خرده‌فروشی‌ها	۵	۱۷
۲	عرضه کتاب‌ها در اپلیکیشن‌های کتاب‌خوان	۹	۱۵
۳	ترجمه خودکار توسط ماشین‌های ترجمه	۱۰	۲
۴	انتشار کتاب و عرضه آن مستقیماً از طرف خود مؤلف یا مترجم	۱۲	۱۶
۵	حقوق مؤلف و ناشر	۱۴	۱۳
۶	مجوز نشر و ممیزی محتوا کتاب	۱۴	۱۷
۷	انتشار کتاب توسط مجموعه‌ای از نویسندگان	۶	۱۰
۸	هزینه تمام‌شده کتب کاغذی که به شدت متأثر از پارانه‌های دولتی است	۱۱	۵
۹	دفاع تمام عیار از حق مالکیت فکری توسط بلاک‌چین	۱۲	۲
۱۰	عرضه غیرقانونی کتاب به صورت آفست و یا الکترونیکی	۱۳	۹
	جمع کل	۱۰۶	۱۰۶

¹ Number of iterations

² fillrate

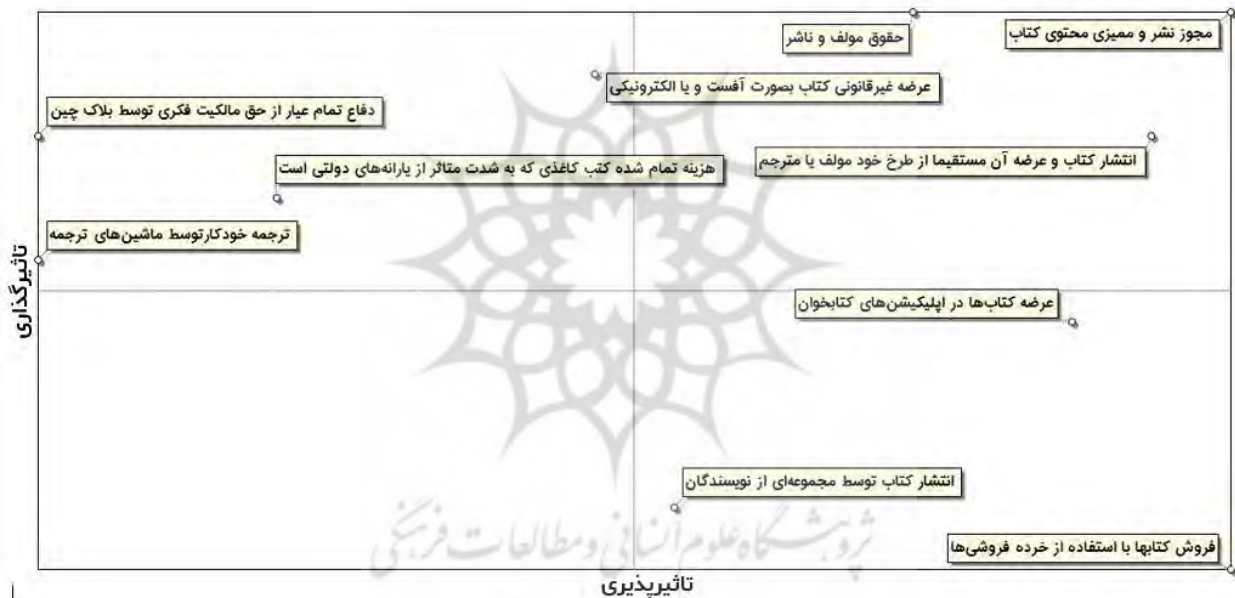
شکل ۲- گراف تأثیر مستقیم عوامل

شکل ۳- گراف تأثیر غیر مستقیم عوامل

دارند. علاوه بر این، تغییرات دیگر در سیستم نیز به سرعت بر عوامل کپی‌رایت و مجوزها تأثیر می‌گذارد و تأثیر این تغییرات به سرعت به سایر عوامل وابسته به عوامل یادشده در ناحیه یک منتقل می‌شود. عامل ناشر- مؤلف نیز که در بخش پائینی نیم‌ساز ناحیه یک قرار دارد بازدهی سیستم را به نمایش می‌گذارد. با دستکاری این عامل سیستم به تدریج در مسیر بهینه قرار می‌گیرد. عوامل بلاک‌چین، فاجاق کتاب و موتور ترجمه بیشترین تأثیرگذاری و کمترین تأثیرپذیری را دارند.

مطابق روش تحلیل تفسیر ساختاری، پراکنش عوامل در چهار ناحیه به شرح شکل بالا بررسی شده‌اند. ناحیه یک ناظر بر عوامل «دووجهی» است که هم‌زمان بسیار تأثیرگذار و بسیار تأثیرپذیرند. به همین دلیل، این عوامل قابل دستکاری و کنترل هستند و بر پویایی و تغییر سیستم تأثیر مستقیم دارند و چون قابل دستکاری شدن هستند شاخص‌های ناپایدار چرخه نشر کتاب را تشکیل می‌دهند. همانطور که در شکل ۴ آمده است، عوامل مجوز و کپی‌رایت در بخش متغیرهای دووجهی قرار گرفته‌اند. به این معنی که بسیار تأثیرگذار و تأثیرپذیر عمل می‌کنند و قابلیت تبدیل شدن به عوامل موفقیت یا شکست سیستم را

شکل ۴- گراف پراکنش تأثیرگذاری/تأثیرپذیری مستقیم عوامل

عامل «ناشر-مؤلف» به عنوان یک عامل جدید در گام دوم پژوهش به دست آمد. به نظر می‌رسد «ناشر-مؤلف» محصول اجحاف صنعت نشر سنتی بر مؤلف، مترجم و ناشر خرده‌پا است. جذابیت فناوری بلاک‌چین برای حذف عوامل واسطه، در جهت بهبود وضعیت خود، برای مؤلف، مترجم و ناشر خرده‌پا بالا است. از سال ۱۳۹۸ تاکنون مجوز چاپ کتاب به صورت ناشر-مؤلف متوقف شده است (تحفه‌گر، ۱۳۹۸).

آینده‌های بدیل قلمرو نشر کتاب

همان‌گونه که در بخش روش پژوهش اشاره شد، آینده‌های بدیل و سناریوهای پیش روی چرخه نشر با استفاده از دوگانه‌های عدم قطعیت و با استفاده از ماتریس اثرات متقابل صورت‌بندی شده است. به عبارت روشن‌تر، پس از بررسی تأثیرات متقابل عوامل موثر در قلمرو کتاب، با استفاده از نرم‌افزار سناریویزارد^۱ نسخه ۴.۳۱ سناریوهای سازگار و مؤثر در عرصه کتاب بررسی شدند. فناوری‌های برشمرده شده در گام دوم یعنی موتورهای ترجمه، بلاک‌چین، ترجمه هم‌زمان و جمع‌سپاری بر فرایند عرضه و نشر کتاب شامل مؤلف/مترجم، ناشر، عرضه و مخاطب تأثیرگذار خواهد بود. در ابتدا عواملی که در جلسه پنل شناسایی شدند به شرح جدول ۳ در نرم‌افزار وارد شدند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

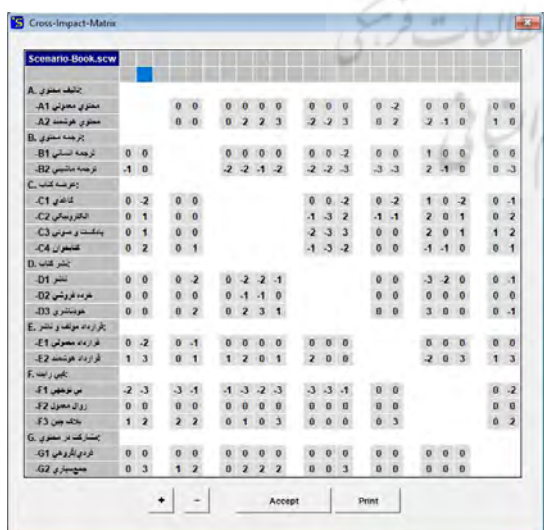
¹ Scenario Wizard

جدول ۳- موضوعات شاخص و وضعیت‌های ممکن آنها

موضوعات شاخص	وضعیت ۱	وضعیت ۲	وضعیت ۳	وضعیت ۴
A. تألیف محتوا	A1 - محتوا معمولی	A1 - محتوا هوشمند		
B. ترجمه محتوا	B1 - ترجمه انسانی	B2 - ترجمه ماشینی معمولی		
C. عرضه کتاب	C1 - کاغذی	C2 - الکترونیکی	C3 - پادکست و صوتی	C4 - کتابخوان
D. نشر کتاب	D1 - ناشر	D1 - خرده‌فروشی	D1 - ناشر-مؤلف	
E. قرارداد مؤلف و ناشر	E1 - قرارداد معمولی	E2 - قرارداد هوشمند		
F. کپی‌رایت	F1 - بی‌توجهی	F2 - روال معمولی	F3 - بلاک‌چین	
G. مشارکت در محتوا	G1 - فردی/گروهی	G2 - جمع‌سپاری		

فردی/گروهی تألیف و یا ترجمه کتاب توسط یک نفر و یا تعدادی از افراد است به شکلی که امروزه نیز وجود دارد. اما منظور از وضعیت جمع‌سپاری بهره‌برداری از بسترهای مشارکت همگانی با استفاده از فناوری برای تألیف یا ترجمه اثر یا حمایت مالی برای انتشار آن اثر است.

سپس داده‌های حاصل از ماتریس اثرات متقابل براساس توصیف‌کننده‌ها و وضعیت‌ها در طیفی از تاثیر شدید محدودکننده با امتیاز ۳- تا تاثیر شدید تشدیدکننده با امتیاز ۳، امتیازدهی شدند. این امتیازها و ماتریس نهایی اثرات متقابل در نرم‌افزار سناریویزارد در شکل ۵ نمایش داده شده است.

شکل ۵- ماتریس اثرات متقابل در سناریویزارد

برای هر توصیف‌کننده، وضعیت‌هایی که ممکن است متأثر از فناوری‌هایی مانند بلاک‌چین، ترجمه ماشینی و هم‌زمان، جمع‌سپاری و فناوری‌هایی که در هوشمندسازی محتوا توسعه خواهند یافت ثبت شد. تیم راهبردی طرح محتوای تألیفی و ترجمه‌ای را با توجه به تأثیرات متفاوت فناوری از یکدیگر تفکیک کرد و برای هر کدام دو وضعیت مختلف را مشخص کرد. در بخش عرضه با توجه به تنوعی که در این زمینه وجود دارد چهار شکل مختلف شامل عرضه کاغذی، عرضه الکترونیکی، پادکست و صوتی و نیز نرم‌افزارهای کتابخوان مانند طاقچه^۱، فیدیبو^۲، کتابراه^۳ در نظر گرفته شد. در بخش نشر کتاب، با توجه به گستردگی ابزارهای عرضه، سه وضعیت عرضه توسط ناشر-مؤلف و شبکه توزیع آن، عرضه در خرده‌فروشی‌ها و عرضه به‌شکل ناشر-مؤلف بررسی گردید. یکی از تأثیرات جدی بلاک‌چین در بخش قراردادهای هوشمندی است که میان مؤلف/مترجم و ناشر منعقد می‌شود. این موضوع را در توصیف‌کننده E در نظر گرفته‌ایم. همچنین فناوری بلاک‌چین کپی‌رایت را تقویت خواهد کرد و در توصیف‌کننده F به‌عنوان یک وضعیت مستقل در نظر گرفته شده است. در عامل مشارکت در محتوا و کمک مالی جمعی نیز دو وضعیت فردی/گروهی و جمع‌سپاری در نظر گرفته شده است. منظور از وضعیت

1 <https://taaghche.com/>

2 <https://fidibo.com/>

3 <https://www.ketabrah.ir/>

نقش خرده‌فروش‌ها کم‌رنگ‌تر و رفته‌رفته دچار بحران کمبود مشتری می‌شوند.

سناریو ۲: نه به فناوری/فناوری بی‌اثر

در این سناریو عرصه نشر کتاب بی‌توجه به تحولات فناوری به کارهای خود مانند گذشته ادامه می‌دهد. تألیف تا ترجمه کتاب متکی بر فرد و بدون بهره‌جستن از امکانات فناوری ادامه می‌یابد. محتواهایی هم که در کتاب‌ها تولید شده است به همان روش سنتی به‌صورت فردی یا گروهی تقسیم کار انجام می‌شود و مدیریت گروه توسط یک نفر ادامه می‌یابد. فناوری در این قسمت هم تأثیری ندارد. نه در تألیف کتاب اثری از هوشمندی و بهره‌گیری از فناوری برای قابل فهم‌تر کردن محتوا کتاب است و نه در ترجمه ردپایی از ترجمه ماشینی. به‌ویژه در بخش ترجمه همچنان ایده این است که ترجمه‌های ماشینی بهترین واژه‌ها را انتخاب نمی‌کنند، هنوز به رشد کافی نرسیده‌اند، جمله‌بندی‌ها از ساختارهای ادبی کمی برخوردار است و گاهی نمی‌توانند انتقال مطلب را به‌خوبی انجام دهند. به این دلایل، ترجمه به‌شکل سنتی بیشترین مقبولیت را در بین مترجمان دارد.

در بخش عرضه قانونی کتاب نیز اتفاق خاصی نیفتاده است. عرضه عمدتاً به همان شکل سنتی یعنی شکل فیزیکی/کاغذی است. ناشران با قراردادهای معمولی با مؤلفان و مترجمان کار می‌کنند و عمدتاً مسئولیت توزیع کتاب را به عهده دارند. اما ذکر این نکته ضروری است که برخی از فروشگاه‌های بزرگ کتاب مثل شهر کتاب و یا فروشگاه‌های اینترنتی همچون دیجی‌کالا^۹ علاوه بر عرضه سنتی، به فروش اینترنتی کتاب می‌پردازند.

موضوع حق مالکیت فکری هم مشکلات زیادی در اجرا دارد و علی‌رغم اینکه قوانینی برای حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفین وضع شده است پایبندی به آن به‌دلایل مختلف کم است. علاوه بر این، هنوز استفاده از فناوری بلاک‌چین و به طبع آن استفاده از قراردادهای هوشمند در ایران در قلمرو نشر شناخته شده نیست از این رو فناوری

بعد از تحلیل داده‌ها، در نهایت پنج سناریو سازگار با بالاترین امتیاز سازگاری انتخاب شدند. این سناریوهای پنجگانه برحسب انگاره فناوری^۱ در طیفی از فناوری‌هراسی^۲ و فن‌دوستی^۳ قابل دسته‌بندی است که در ادامه در توصیف سناریوها به شکل انضمامی و عینی بیان شده است.

سناریو ۱: بله و خیر به فناوری/فناوری میانه

توصیف: در این سناریو، عرصه نشر کتاب در برخی جنبه‌ها از فناوری به میزان کمی بهره برده است. در بخش ترجمه با استفاده از موتورهای ترجمه، برخی از کتاب‌های مطرح در سطح جهانی به‌سرعت به فارسی ترجمه می‌شوند. تعداد افراد قابل توجهی کتاب‌ها را به‌صورت پادکست و صوتی منتشر می‌کنند. حتی به‌دلیل استقبال از کتاب‌های صوتی و پادکست‌ها، تعدادی از پرمخاطب‌ترین این پادکست‌ها قراردادهایی با ناشرین منعقد می‌کنند که کتاب آنها را در پادکست‌های خود معرفی کنند و یا کار ترجمه و عرضه کتاب هم‌زمان با انتشار پادکست انجام شود. بدین ترتیب مخاطبین بیشتری از طریق ابزارهای فناورانه و گوشی‌های هوشمند خود، کتاب گوش می‌دهند و خلاصه کتاب یا مباحث پیرامون محتوای کتاب تولیدشده توسط خوانندگان را دنبال می‌کنند. با توجه به‌سرعت بالا در ترجمه و ابزارهای مختلفی که برای طراحی وب سایت در دسترس قرار دارد، عده‌ای از ناشران، مؤلفان یا مترجمان از طریق وب سایت اختصاصی خود، شبکه‌های اجتماعی عمومی همچون فیسبوک^۴ و توییتر^۵ یا شبکه‌های علمی و دانشگاهی همچون آکادمیا^۶ و ریسرچ‌گیت^۷، کانال اختصاصی در شبکه‌های اجتماعی همچون تلگرام^۸ و نظایر آن و یا صفحات شخصی یا صفحات مختص به کتاب خود در اینستاگرام اقدام به تبلیغ، عرضه و فروش قانونی کتاب می‌کنند. در این میان،

¹ Technology paradigm

² Technophelous

³ Technophilia

⁴ Facebook

⁵ Twitter

⁶ Academia.edu

⁷ Researchgate.net

⁸ Telegram

⁹ <https://www.digikala.com/>

است و هر جا منافی باشد عده‌ای با زیرپا گذاشتن حق نشر و حق مالکیت فکری به سودجویی خود می‌پردازند.

سناریو ۲: بله به فناوری/ فناوری اثرگذار

در این سناریو فناوری‌ها در برخی جنبه‌های مهم عرصه نشر، نقش اصلی را بازی می‌کنند. همچنان افراد به تألیف محتوا می‌پردازند اما با بهره‌گیری از ابزارهای هوش مصنوعی می‌توانند محتوایی را خلق کنند که در حالت سنتی چندان میسر نیست. به عبارت دیگر، با توجه به تجهیز ابزارهای هوشمند به علم داده^۳ و داده‌کاوی^۴ و فناوری ذخیره ابری^۵، محتوایی تولید می‌شود که می‌تواند فکر نویسندگان را متحول و ایده اولیه نگارش کتاب را دچار تغییر زیاد و اساسی کند. به این معنا، ما با نوعی از تألیف روبرو هستیم که شاید با تسامح بتوان اسم آن را «تولید هوشمند محتوا» نامید. افزون بر این، روایت‌پردازی^۶ و قابل فهم کردن محتوا با هوش مصنوعی و واقعیت افزوده رنگ و بویی جذاب به محتوا می‌دهد. ابزارهای کتاب‌خوان در بین مخاطبان/مشتریان نهایی گسترش یافته‌اند و امکانات جدید خواندن کتاب را به یک سرگرمی علمی تبدیل کرده است. امکاناتی مانند: جستجو و حاشیه‌نویسی^۷، فهرست‌بندی^۸ دقیق، جستجوی معنای واژه‌ها در فرهنگ لغات به صورت برخط و برون‌خط^۹، استفاده از مصادیق صوتی و تصویری برای درک بهتر و ایجاد پیوند بین موضوعات و مفاهیم پیچیده در کتاب. اگر هم ترجمه‌ای انجام شود موتورهای ترجمه نقش مهمی در تسریع انتقال کلی مطلب بازی می‌کنند. جمع‌سپاری در این بخش اتفاق نیفتاده است.

در بخش عرضه کتاب، امکانات شبکه‌های اجتماعی و وبسایت‌ها باعث شده است تا خود مؤلفان یا مترجمان اثر خود را به صورت الکترونیک، پادکست و چندرسانه‌ای منتشر کنند تا هم از وسعت شبکه انتشار بهره ببرند و هم سود بیشتری نصیب آنها شود. خرده‌فروشی‌ها و ناشران از

بلاک‌چین و قراردادهای هوشمند در این زمینه فعال و اثرگذار نیستند.

سناریو ۳: فناوری کم‌رمق/فناوری سطح پائین

در این سناریو نقش فناوری‌ها در کم‌ترین حالت نیست اما بسیار کم‌رمق است. قلمرو نشر کتاب بی‌توجه به تحولات فناوری به کارهای خود مانند گذشته ادامه می‌دهد و تنها در بخش‌های کوچکی از فناوری برای بهبود و ایجاد تفاوت استفاده می‌کند. تألیف‌ها بیشتر بر اساس توان فنی خود افراد انجام می‌شود. نوآوری در محتوا به ندرت اتفاق می‌افتد. به این معنی که از شیوه‌های متفاوت مانند واقعیت افزوده^۱ و ایجاد پیوند بین محتوا و یک صفحه وب کم بهره برده می‌شود. محتوایی هم که در کتاب‌ها تولید شده است به همان روش سنتی یعنی به صورت فردی یا گروهی تقسیم کار انجام می‌شود و مدیریت تیم توسط یک نفر ادامه می‌یابد. فناوری در این قسمت نیز تأثیری ندارد.

در بخش ترجمه، به دلیل بازار بهتر کتاب‌هایی که در سطح جهانی همه‌گیر^۲ می‌شوند با استفاده از موتورهای ترجمه، این کتاب‌ها به سرعت و با کیفیت‌های مختلف و اغلب نازل به فارسی ترجمه و عرضه می‌شوند.

عرضه کتاب بیشتر کاغذی و در خرده‌فروشی‌ها است. طبیعتاً این شکل عرضه باعث می‌شود کتاب‌ها کمتر دیده شوند. مگر مواردی که در نمایشگاه‌ها و جشنواره‌های ملی، استانی به عنوان مختلف مانند کتاب سال یا برنامه‌های پربیننده مانند «کتاب‌باز» معرفی شوند.

قراردادهای میان ناشران و مؤلفان/مترجمان مطابق روال سابق است، یعنی قراردادهایی که معمولاً به صورت الگویی از پیش تعریف شده در دفاتر انتشارات تهیه شده است با کمی مذاکره و پس و پیش شدن اندکی از عبارات قرارداد برای امضاء در مقابل مؤلف یا مترجم قرار داده می‌شود. همچنان موضوع قراردادهای هوشمند و استفاده از فناوری بلاک‌چین محلی از اعراب ندارد. موضوع قاچاق کتاب، و وضعیت حق مالکیت فکری تغییر نکرده

³ Data science

⁴ Data mining

⁵ Cloud storage

⁶ Storytelling

⁷ Scientific amusement

⁸ Cataloguing

⁹ Online and Offline

¹ Augmented Reality

² Virals

خواننده/مشتري نهایی ثبت و تأیید می‌شود و امکان کلاهبرداری به حداقل خود می‌رسد. مهم‌ترین اتفاقی که در این سناریو در مقایسه با سناریو ۴ افتاده است حضور بسترهای جمع‌سپاری است که امکان مشارکت تعداد گسترده‌ای از اهل قلم را فراهم کرده است.

نتیجه‌گیری

کتاب و کتاب‌خوانی یکی از شاخص‌های جهان‌شمول توسعه‌یافتگی و اعتلای فرهنگی هر جامعه‌ای محسوب می‌شود. این شاخص در طول تاریخ فرهنگ و تمدن ایران‌زمین به شکلی پررنگ و متمایز مدنظر نخبگان، سرآمدان و فرهیختگان این مرز و بوم قرار گرفته است. روند کتابت و کتاب‌خوانی به تناسب تغییراتی که در بافتار و متن جامعه ایران رخ داده دستخوش افت و خیزهایی شده اما هیچگاه از میان نرفته و به‌رغم ناملايمات تاریخی همچنان به قوت خود باقی مانده است.

از منظر آینده‌پژوهی تصویر بزرگ و مطلوب این مقاله تحلیل نقش عامل فناوری بر چگونگی تداوم روند ذکرشده بوده است. به‌عبارت روشن‌تر، فرض مقاله آن بوده که از حیث تاریخی میان روند توسعه فناوری و چرخه نشر کتاب در ایران همبستگی مثبت شکل گرفته است و به میزان پیشرفت در فناوری شاهد پیشرفت در چرخه نشر و کتاب‌خوانی در کشور بوده‌ایم.

در این مقاله از منظری آینده‌پژوهی و با تکیه بر مشارکت ذی‌نفعان چرخه نشر کتاب شامل تولیدکنندگان، عرضه‌کنندگان و مصرف‌کنندگان کتاب و همچنین توجه به نقش نهادهای سیاستگذار و بالادستی تلاش شد مشخص شود که کدامین وضعیت‌های محتمل قابل تصویرپردازی است. بر پایه اعتباربخشی و راستی‌آزمایی صورت‌گرفته در پنل خبرگان دو موضوع در صورت‌بندی وضعیت‌های پیش روی صنعت نشر کتاب نقش کلیدی دارند شامل:

الف: پیش‌فرض فناوری: این پیش‌فرض طیفی از بدبینی تا خوش‌بینی به فناوری را شامل می‌شود. عده‌ای با نگاه

این موضوع خرسند نیستند به‌دلیل اینکه این موضوع تهدیدی جدی برای کسب و کار آنهاست.

در قلمرو مربوط به حقوق نشر و مالکیت فکری، بلاک‌چین چنان گسترش یافته است که مؤلفان و مترجمان هم برای موارد زیر خواستار استفاده از این فناوری باشند: تنظیم قراردادهای دقیق‌تر، سریع‌تر، منصفانه‌تر و با ضمانت اجرایی قوی‌تر؛ کسب منافع بیشتر مالی؛ حمایت از اثر خود در جهت جلوگیری از سرقت ادبی و قاچاق کتاب؛ و حفظ استقلال خود از نهادهای سنتی نشر. از سوی دیگر، ناشران نیز برای آنکه به حیات خود در صنعت نشر در دنیای جدید ادامه دهند، از همین فناوری استفاده می‌کنند.

سناریو ۵: شیفتگی فناوری/فناوری شکوفا

احتمالاً سناریو پنج را می‌توان نهایت بهره‌گیری از فناوری در بخش‌های مختلف نشر و عرضه کتاب برشمرد. در این سناریو محتوا به‌شکلی هوشمند، مانند سناریو چهار با فناوری‌های هوش مصنوعی و واقعیت افزوده شکلی نوآورانه یافته است. هیجان برای کاربرد این فناوری در محتوا بالا گرفته و افراد مختلف از مؤلفان باتجربه و تازه‌کار در این میدان حضور دارند. چون کار ترجمه و تألیف با بهره‌گیری از فناوری انجام می‌شود نشر کتاب از نظر کمیت هم زیاد شده است و در این بین تعدادی از کتاب‌ها کیفیت مناسبی ندارند. کتاب‌خوان‌ها چنان توسعه یافته‌اند که به مرکز اصلی عرضه کتاب تبدیل شده‌اند. نوآوری در محتوا نیز به میزان قابل توجهی افزایش یافته است.

بسیاری از مؤلفان و مترجمان با ساختارهای حقوقی و فنی‌ای که فناوری در اختیار آنها قرار داده است به عرضه اثر خود می‌پردازند تا سود بیشتری عایدشان شود. فناوری بلاک‌چین امکان انعقاد قرارداد هوشمند میان مؤلف/مترجم و ناشر را میسر کرده است. علاوه بر این، خرید مستقیم اثر از طریق بلاک‌چین میان مؤلف/مترجم و خواننده/مشتري نهایی نیز امکان‌پذیر است. قرارداد هوشمند قراردادی است که جزئیات و محتوا آن در زنجیره بلاک‌چین بین مؤلف/مترجم با ناشر یا

کتاب، حمایت از ناشران و کتاب‌های خاص، ایجاد رانت در عرضه کاغذ، بی‌توجهی به قوانین مالکیت فکری، عرصه را برای بسیاری از فعالان صنعت نشر از مؤلف و مترجم گرفته تا ناشر و توزیع‌کننده کتاب سخت کرده است. بر مبنای این ایده حذف نقش دولت در عرصه نشر کتاب اوضاع این صنعت را بهبود خواهد بخشید. از این منظر، این بازار و مصرف‌کننده است که تعیین می‌کند کدام کتاب‌ها مخاطب بیشتری دارند. رقابت‌پذیری و وجود فرصت‌های برابر در صنعت نشر، منجر به رشد کمی و کیفی کتاب خواهد شد. نوآوری علاوه بر ایجاد تنوع کمی و کیفی در محتوا و شکل عرضه کتاب به ایجاد رقابتی سنگین‌تر می‌انجامد و باعث روی آوردن به روش‌های خلاقانه در این صنعت خواهد شد.

از طرف دیگر، دولت اصرار بر مداخله حداکثری بر این صنعت دارد. بنابراین بخشی به دلیل کنترل محتوای عرضه‌شده و بخشی به دلیل نبود حمایت از مشاغل و صنایع در مقابل طوفان تحولات فناورانه کم‌رمت خواهند شد. علاوه بر این، هم طرفداران حذف و هم دخالت حداکثری دولت، عوامل سیاسی، ارزشی/ایدئولوژیک و اقتصادی خود دولت را در چرخه نشر کتاب مؤثر می‌دانند. در زمینه این پیش‌فرض هم عده‌ای راه‌حل را حذف مداخله دولت و عده‌ای دیگر افزایش نقش دولت در این صنعت می‌دانند. این دو پیش‌فرض در شکل ۶ نمایش داده شده است.

اما خبرگان بر این نکته تأکید کرده‌اند که با توجه به ساختار جامعه‌شناسی تاریخی تکوین دولت-ملت در ایران نمی‌توان نقش دولت را حذف کرد اما می‌توان نقش تولی‌گری و تصدی‌گری دولت در چرخه نشر کتاب را به نقش هدایت، راهبری و تسهیل‌گری ارتقا داد.

جبرگرایی^۱ / تعیین‌گرایی بر این باورند که فناوری حلال تمامی مشکلات چرخه نشر کتاب است و گسترش فناوری‌ها در آینده مسائل مختلفی را که چرخه نشر کتاب از مؤلف تا مخاطب و ناشر و فروشنده گرفتار آند برطرف خواهد کرد. مسائلی مانند کپی‌رایت، قراردادهای ضعیف بین ناشر و مؤلف، محتوای کپی‌شده، قاچاق کتاب، کاهش مطالعه و سایر موارد توسط فناوری حل خواهد شد! عده‌ای نیز رویکرد بدبین دارند و این گونه می‌اندیشند که فناوری کسب و کار آنها را از بین خواهد برد، کیفیت کتاب‌ها تنزل خواهد کرد و کاهش مخاطب/مخاطبان آگاه را به دنبال خواهد داشت. ضمن توجه به هر دو رویکرد ذکرشده، مطابق بررسی‌های جهانی فرصت‌های مطالعه در سایه پیشرفت فناوری بهبود پیدا خواهد کرد (کلی، ۱۳۹۹). افراد با آگاهی بیشتر و با دسترسی به اطلاعات اظهارنظر خواهند کرد. اما از طرف دیگر، برخی از تحلیل‌ها نشان می‌دهند تحولات فناوری‌ها همیشه فرصت نیستند. تاریخ علم و فناوری هم مؤید همین موضوع است. فناوری‌ها همیشه برخی از کسب و کارها را کم‌رونق می‌کنند و از بین می‌برند. بر همگان روشن است که ظهور، ورود و رواج فناوری‌های نوین اشاره‌شده در این مقاله برای برخی مشاغل و کسب و کارها تهدید به شمار می‌روند و در عین حال امری اجتناب‌ناپذیرند. در این تحولات محوشدن برخی مشاغل نیز از عواقب گسترش فناوری‌های جدید بوده و هم‌زمان زمینه‌ساز ظهور مشاغل تازه نیز بوده است. نه دولت‌ها می‌توانند کار زیادی در این زمینه انجام دهند و نه بخش خصوصی می‌تواند و نمی‌خواهد از واقعیت‌ها چشم‌پوشی کند. بهترین راهبرد دستیابی در ذی‌نفعان چرخه نشر کتاب آمادگی آینده^۲ و بسترسازی مناسب برای مواجهه هر چه بهتر و مفیدتر با فناوری‌های جدید است.

ب: پیش‌فرض مداخله دولت: ایده حاکم در این بخش این است که عامل بسیاری از مشکلات به‌ویژه مشکلات اقتصادی در عرصه نشر، دولت است. دولت با استفاده از اهرم‌های فشار همچون سخت‌گیری در ممیزی محتوای

¹ Determinism

² Future readiness

شکل ۶- دوگانه فناوری و نقش دولت

تضاد منافع

این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی با عنوان «تهیه گزارش آینده‌نگارانه با موضوع فناوری‌های نوین و آینده عرضه و مصرف کتاب» است که در سال ۱۳۹۹ با حمایت مرکز توسعه فرهنگ و هنر در فضای مجازی و معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی انجام شده است.

References

مآخذ

- Buchholz, Katharina (2020). The Rise of the Asian Middle Class. Statista. Jul 3, 2020. Available at: <https://www.statista.com/chart/8402/asian-middle-class-on-the-rise/>
- Esmaelian, M., Tavana, M., Di Caprio, D., & Ansari, R. (2017). A multiple correspondence analysis model for evaluating technology foresight methods. *Technological Forecasting and Social Change*, 125, 188-205. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2017.07.022>
- Karhapää, J. (2019). Beyond Simple Extrapolation: Trend-Impact Analysis and Cross-Impact Analysis. *COOLEST STUDENT PAPERS AT FINLAND FUTURES RESEARCH CENTRE 2017–2018*, 115.
- Kelly, Kevin (2020). The Inevitable: Understanding the 12 Technological Forces That Will Shape Our Future. (Sh. Taghinejad, Trans.) Tehran: Amukhteh.
[کلی، کوین، (۱۳۹۹)، آینده نزدیک، دوازده فناوری که به آینده ما شکل خواهند داد، مترجم: شایان تقی‌نژاد، تهران، نشر آموخته].
- Kopyto, M., Lechler, S., Heiko, A., & Hartmann, E. (2020). Potentials of blockchain technology in supply chain management: Long-term judgments of an international expert panel. *Technological Forecasting and Social Change*, 161, 120330. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.120330>
- La prospective (2021). Micmac Structural Analysis. Available at: <http://en.lapropective.fr/methods-of-prospective/softwares/59-micmac.html>
- Pariona, Amber (2021). Which Countries Read The Most? WorldAtlas. Available at: <https://www.worldatlas.com/articles/the-countries-that-read-the-most.html>
- Tohfehgar, Afshin (2019). Licensing of the book as a publisher-author has been stopped. IRNA news. www.irna.ir/news/83414478/
[تحفه‌گر، افشین، (۱۳۹۸)، صدور مجوز نشر کتاب به صورت ناشر - مولف متوقف شده است، خبرگزاری ایرنا].
- Urbano, V. M., Arena, M., & Azzone, G. (2021). Future-Oriented Technology Analysis: A Classification Framework. In *Digitalization* (pp. 19-37). Springer, Cham. DOI: 10.1007/978-3-030-69380-0_2